

Mistä ja miten asiakkaat tavoitetaan

**Esteettömästi yhdestä ovesta?-
Mielenterveys- ja päihdepalveluita
kaikille**

29.10.2009


Anneli Pienimäki

Päihdetyön kehittämispäällikkö

Sininauhaliitto




Keitä asiakkaat ovat?


- Suomessa vähän tilastotietoa vammaisten henkilöiden määrästä > arviolta n. puoli miljoonaa eri tavoin vammaista ihmistä, vaikeavammaisia n. 250 000
 - Lainsäädännössä vammaiseksi määritellään henkilö, jolla on vamman tai sairauden vuoksi pitkäaikaisesti erityisiä vaikeuksia suoriutua tavanomaisista elämän toiminnoista.
- 

Keitä asiakkaat ovat?

Vuoden 2007 päihdetapaustilastuksessa:

- näkövammoja 4 prosentilla
 - kuulovammoja 2 prosentilla
 - liikuntavammoja 11 prosentilla
 - neurologisia vammoja 12 prosentilla
- 

Päihdetapauslaskenta


- Vuorokauden mittainen laskenta, tavoitteena saada kuva päihde-ehdoisista asioinneista, palvelujen käyttäjistä, käytetyistä päihteistä ja tapahtuneista muutoksista.
 - Kysymys on **asioinneista** eikä asiakkaista, koska sama asiakas on saattanut käyttää laskenta-vuorokauden aikana useampia sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja.
- 

Päihdetapaustilastointi


Päihdetapaustilastoinnilla tarkoitetaan:

- päihdeongelmaiseksi tunnistetun asiakkaan asiointia yksikössä
- päihtyneenä asiointia
- päihteisiiin liittyvään kertataitaa, kuten tapaturmaan, liittyvää asiointia.

Päihdetapaustilasto

- Vammaisilla henkilöillä näyttäisi päihdetapaustilaston perusteella olevan päihdeongelmia keskimääräisesti muuta väestöä enemmän.
 - n. 5-10 prosentilla heistä on päihderiippuvuutta
 - Päihteet myös vammauttavat ihmisiä: yli puolet tapaturmaisista vammautumista tapahtuu päihteiden vaikutuksen alaisena.
- 

Päihdetapauslaskenta


- Laskentojen ongelma on se, että ne eivät kerro asiakkaista, jotka jäävät palvelujen ulkopuolelle, vaikka tarvitsisivat niitä.
 - Kuinka moni liikunta- tai puhevammaisen on jäänyt ilman palveluja vain siksi, ettei pääse hoitopaikkaan tai kykene asioimaan siellä?
- 

Vammaisten henkilöiden mielenterveysongelmat


- Vammaisten ihmisten mielenterveysongelmista vielä vähemmän tilastotietoja kuin päihdeongelmista
- esim. masennusta n. 5-10% koko väestöstä, pitkäaikaistyöttömillä luku on kaksinkertainen

Päihdeongelman syntyminen


Vammaisilla henkilöillä on erityisriski päihdeongelmiin:

- vammautumiseen liittyy usein eristäytymistä, rajoittunutta liikkumista ja runsasta vapaa-aikaa
 - päihteiden käyttö voi osaltaan tuottaa sosiaalista hyväksyntää
- 


Päihdeongelman syntyminen

- perhe ja läheiset saattavat omalta osaltaan mahdollistaa päihteiden väärinkäytön
 - vammainen henkilö helposti välttyy päihteiden väärinkäytön asianmukaisilta seurauksilta (heille sallitaan enemmän)
- 

Päihdeongelman syntyminen

- päihteet saattavat vaikuttaa herkemmin joihinkin vammaisiin henkilöihin
 - vammaisilla henkilöillä päihteiden käyttö yhdistyy usein lääkkeiden käyttöön
 - päihde- vammaiskysymyksiin perehtyneitä ammattilaisia on vähän
 - > kaikki em. tekijät lisäävät päihdeongelman syntymisen riskiä
- 


Päihde- ja mielenterveysongelmien tunnistaminen

- Avaintekijä päihde- ja mielenterveysongelmaisten vammaisten henkilöiden tavoittamiseen on **tunnistaminen**
 - > apua ja tukea ei voida tarjota, ellei ongelmaa tunnisteta
- 


Päihde- ja mielenterveysongelmien tunnistaminen

- Päihdeongelma voi jäädä kuntoutusvaiheessa huomaamatta, kun keskitytään yksinomaan fyysiseen kuntoutukseen
- Samoin avun tarjoaminen mielenterveysongelmiin saattaa jäädä pelkän sopeutumiskurssin varaa, kun keskitytään esim. liikuntavammojen hoitamiseen.


Päihdeongelman kohtaaminen

- Mikäli päihdeongelman kohtaaminen ja käsitteleminen on vammaistyön ammattilaiselle vaikeaa, on melko epätodennäköistä, että hän tunnistaa asiakkaansa päihdeongelman.
 - Kuitenkin ensisijainen vastuu vammaisten päihdehoidon tarpeen tunnistamisessa on useimmissa tapauksissa vammaispalveluissa työskentelevillä.
- 

Päihdeongelman kohtaaminen

- Terveydenhuollon ammattilaiset eivät useinkaan koe päihdeongelmien tunnistamisen olevan heidän vastuullaan (- entä mielenterveysongelmat?)
 - > Tämä suojaa vammaisia henkilöitä heidän toimintansa seurauksilta ja voi pahentaa päihteiden käyttöä.
- 

Päihdepalvelujen laatusuosituksset

- **Asiakasta pyritään auttamaan ensisijaisesti siinä sosiaali- tai terveydenhuollon toimintayksikössä, mihin hän hakeutuu.**
 - Ensikontaktipaikka vastaa asiakkaan hoidosta siihen asti, kun hän mahdollisesti siirtyy jatkohoitopaikkaan.
 - Kaikissa palveluissa huomioidaan vammaisten henkilöiden erityistarpeet.
- 


Päihdeongelman kohtaaminen

- Laatusuosituksista huolimatta käytännön ongelmana on, ettei tiedetä **MISSÄ** ja **KUKA** puuttuu asiaan, kenelle tämä kuuluu, mihin ohjataan.
- Itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen voi estää esim. avustajia ja asiakkaan lähipiiriä tarttumasta asiaan


Päihdeongelman kohtaaminen

- Vammaisten päihdeongelmia ei havaita, eikä niihin useinkaan puututa ennen kuin ongelmat ovat kärjistyneet silmiinpistäviksi.
- Tunnistetaanko mielenterveysongelmia yhtä heikosti?

Päihteidenkäyttäjryhmät

- a) Ryhmä, joka käyttää päihteitä hyvin vähän, mutta ongelmien riski on silti huomattava (esim. lääkityksestä ja/tai vamman laadusta johtuen).
 - b) Ryhmä, jolla pitkä päihdehistoria on aiheuttanut paljon ikäviä seurauksia > lääketieteellisen ja ammatillisen kuntoutuksen piirissä tämä ryhmä on vallitsevin.
- 


Päihdeongelman tunnistaminen

- Erilaisiin vähemmistöihin kuuluvat vammaiset ja vammaiset naiset ovat päihdeongelmien kannalta riskiryhmää.
 - Tutkimusten mukaan vammaiset naiset ovat sosiaalisesti eristäytyneempiä ja heillä on toiminnallisia vaikeuksia vammaisia miehiä enemmän.
- 

Päihde- ja mielenterveys- ongelman tunnistaminen

- Asenneongelmat ja tietämättömyys ovat usein avunsaamisen esteenä
- > Miten asenteisiin voidaan vaikuttaa – vai voidaanko?

Tiedonsaanti

- Miten turvataan, että vammaisen henkilö saa tietoa hänelle kuuluvista palveluista?
 - Millä keinoin voidaan varmistaa, että asiakas ymmärtää oikeutensa ja pystyy hakemaan palveluja monimutkaisessa palvelujärjestelmässä?
 - Palvelujen alikäyttö saattaa johtua siitä, ettei ihmisellä eikä hänen läheisillään ole tietoa oikeuksista saada palveluja
- 

Tiedonsaanti

- 70% vammaisista henkilöistä on työvoiman ulkopuolella, eivätkä näin ollen ole esim. työterveyshuollon piirissä.
- Huono-osaisuus usein kasaantuu, vammaisilla henkilöillä saattaa olla monenlaisia ongelmia, mikä vaikeuttaa tiedonsaantia ja palveluihin hakeutumista entisestään.

Yhteisöperusteinen työ

- Eri tahojen tiivis yhteistyö palveluiden kehittämisessä ja saatavuuden parantamisessa tärkeää.
- Koko yhteisö koulutetaan tunnistamaan erityisriskit, jotka liittyvät päihde- ja mielenterveysongelmiin ja vammaisuuteen.


Kokemusasiantuntijuuden hyödyntäminen

- Vammaisyhteisöissä toimivat päihde- ja/tai mielenterveysongelmasta toipuneet **kokemusasiantuntijat** ovat hyvin tärkeitä edunvalvonnassa, tiedon levittämisessä, henkilökunnan ja asiakkaiden kouluttamisessa, palvelujen kehittämisessä sekä varhaisessa avun ja tuen tarjoamisessa.

Tutkimustiedon tarve

- Vammaisten ihmisten terveyskäyttämisestä (kuten päihde- ja mielenterveysongelmista) on erittäin vähän tutkittua tietoa ja sen tarve on ilmeinen mm. palveluiden kehittämisen pohjaksi.

Tutkimustiedon tarve

- Miten paljon vammaisilla henkilöillä on päihde- ja mielenterveysongelmia?
 - Minne ja miten päihde- ja mielenterveysongelmiin sekä palveluihin liittyvää tietoa tulisi tuoda? Millaista tietoa?
 - Miten paljon ja minkälaisia palveluja tarvitaan?
 - Miten asiakkaat saavuttavat palvelut ja palvelut asiakkaat?
- 

Mistä ja miten asiakkaat tavoitetaan?

Pallo on Sinulla:

Yhteinen tehtävämme ja haasteemme on varmistaa, että vammaiset henkilöt eivät jää päihde- ja mielenterveyspalveluiden ulkopuolelle

